

Світлана ТАНАНА,

orcid.org/0000-0002-6088-0738

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземної філології, перекладу, методики навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

(Переяслав, Київська область, Україна) tananasvetlana@gmail.com

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті йдеться про важливість і переваги використання інноваційних засобів у навчанні іноземних мов, що забезпечує розвиток комунікативних, професійних і творчих компетенцій та стимулює потребу майбутнього учителя-філолога у самоосвіті. Виявлено, що впровадження інноваційних засобів навчання іноземних мов позитивно впливає на мотивацію майбутнього фахівця філологічних спеціальностей і на кінцевий результат навчання – рівень оволодіння мовою. Проаналізовано використання інноваційних методів навчання майбутнього фахівця філологічних спеціальностей у професійній діяльності. Визначено, що основне завдання викладача – пробудження та розвиток інтересу студентів до саморозвитку, пізнання, навчання, використовуючи інноваційні засоби навчання; підвищення рівня професійної компетентності майбутніх філологів для створення і просування методичного грамотного контенту. Проведене дослідження показало недостатній рівень обізнаності та готовності майбутнього фахівця філологічних спеціальностей до застосування інноваційних нововведень доповненої реальності у власній освітній діяльності, сильні та слабкі сторони такого нововведення. З'ясовано, що використання інноваційних засобів навчання під час вивчення англійської мови дає змогу побудувати нову модель навчання, де домінують місце належить майбутньому фахівцю філологічних спеціальностей. Упровадження всього комплексу інноваційних методів і засобів у навчальний процес ЗВО з урахуванням їх доцільного поєднання є соціально значущим аспектом у формуванні творчої особистості майбутнього фахівця філологічних спеціальностей.

На основі вивчення змісту підготовки учителів філологічних спеціальностей до професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі у структурі закладу вищої освіти визначено, що вона є складником у змісті відповідних методологічних концепцій, вимагає від філолога професійно значущих знань, умінь і навичок, спеціальних особистісних якостей і здібностей, набуття досвіду для успішної професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі. Проаналізовано використання інноваційних методів навчання учителів-філологів у професійній діяльності.

Ключові слова: професійна діяльність, інноваційне освітнє середовище, мультимедійні технології, інформаційна компетенція, фахівець філологічних спеціальностей.

Svitlana TANANA,

orcid.org/0000-0002-6088-0738

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology, Translation and Teaching Methods

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) tananasvetlana@gmail.com

INNOVATION EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A BASE OF DEVELOPMENT OF INNOVATION PERSONALITY OF FUTURE SPECIALISTS OF PHILOLOGICAL SPECIALITIES

The article deals with the importance and advantages of using innovation means in the teaching of foreign languages, which provides the development of communicative, professional and creative competences and stimulates the need of future teacher-philologist self-education. The implementation of innovation means of teaching of foreign languages have a positive effect at motivation of future specialist of philological specialties and the end result of learning – level of language acquisition is detected in it. The using of innovation methods of teaching of future specialist-philologists in the professional activity is analyzed. It is determined that the main task of the teacher is the awakening and development of students' interest in self-development, knowledge and learning, using of innovation means; raising the level of professional competence of future philologists to create and promote methodically literature content. The study showed an insufficient level of awareness and willingness of future teacher of philological specialties to apply augmented reality innovation technologies in their own educational activities, the strengths and weakness of this innovation. The use of innovative teaching means of teaching during learning of English allows building a new model, where the dominant place belongs

of future specialist of philological specialties is determined in it. Implementation of the whole complex of innovation methods and means in teaching process with using their appropriate combination is social significant aspect in formation of creative personality of future specialist of philological specialties.

The role of innovation educational environment in professional activity of future teachers-philologists, content corresponding methodological concepts, types of information competences, which have of teachers-philologists for effective realization of professional responsibilities in future are determined in the article. Functions of innovation educational environment and its capabilities for improving of education quality of teachers the philology specialty revealed in it. The connection between innovation educational environment and formation of bases the pedagogical mastership is defined. The using of innovation methods of teaching of teachers-philologists in the professional activity is analyzed.

Key words: *innovation educational environment, multimedia technologies, information competence, professional activity, specialist of philological specialties.*

Постановка проблеми. В умовах соціальних та економічних змін у суспільстві одним із важливих завдань освіти є реформування педагогічної освіти, розрахованої на всебічну підготовку професійної діяльності вчителя-філолога, який здатний працювати з новітніми досягненнями на національному та світовому рівнях, прагнучи до постійного саморозвитку та самовдосконалення в нових умовах розвитку держави. У міжнародних документах: Лісабонській конвенції, Болонській декларації, Всесвітній декларації про вищу освіту XXI століття, Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти акцентується увага про створення нового інформаційно-навчального простору. У нових умовах професійної діяльності фахівець філологічних спеціалізацій переосмислює свою роль щодо процесу навчання мови й мовлення, розуміння мовних одиниць як основного засобу навчання, усвідомлює різноманітність існування мови в різних формах, видах, на різних носіях.

Аналіз науково-педагогічних джерел, навчальних планів, програм ЗВО засвідчив, що на сучасному етапі є деяка розбіжність у судженнях науковців щодо питання підготовки вчителів філологічних спеціальностей до професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі, яка має низку певних особливостей, що засвідчує *актуальність* такої проблеми.

В освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти першочерговим завданням виступає професійна підготовка студентів-філологів, що включає запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у галузі навчання та викладання: здатність приймати науково обґрунтовані рішення, організацію нових форм засвоєння нової сучасної інформації. Освітня політика у галузі вивчення іноземних мов спрямована на розвиток тих умінь і навичок, які дозволяють бути мобільними, компетентними, обізнаними, тому велика увага приділяється різним формам тестового контролю, використанню мультимедійних засобів у процесі викладання іноземних

мов, online-лекціям, віртуальним школам, спрямованим на подолання часових і просторових факторів освітнього процесу. Завдання закладів вищої освіти – розробити навчально-методичне й програмно-апаратне забезпечення дистанційного навчання, розвинути мережу віртуальних наукових та освітніх лабораторій, інформаційних ресурсів навчально-наукового характеру, електронних бібліотек (інформаційних кейсів із вивчених дисциплін), репозитаріїв тощо (Козак, 2012: 37). Створюються нові центри освітніх технологій, науково-освітні мережі зі значним інтелектуальним змістом: бази даних та інформація з різних напрямів науки й освіти, електронною бібліотекою, системою пошуку інформації, забезпечення віддаленого користування потужними електронними освітніми ресурсами (Zoom, Teams, Google classes), роботою в режимі віртуальних наукових і освітніх лабораторій, здійснення мультисервісної обробки інформації.

Аналіз досліджень. Численні розвідки щодо вдосконалення системи стратегічного управління вищою освітою шляхом сучасних інформаційних технологій, управління інноваційним потенціалом представлені у вітчизняній і зарубіжній педагогічній думці (Л. Гайдук, В. Грига, О. Косенко, І. Єгоров, Л. Гриценко, О. Пархоменко, Г. Андрощук, О. Герасименко, В. Щекунів); забезпечення інформатизації вищої освіти (Л. Зайнутдінова, І. Захарова, Є. Полат, І. Роберт, А. Смирнов, В. Солдаткін); узагальнення різних підходів науковців до визначення сутності поняття «інформаційно-освітнє середовище вишу» (Б. Ахметов, О. Гончарова, Н. Зарічанська, А. Калюжний, А. Камінська, О. Косолапов, В. Крюков, О. Торіна, О. Шапран); організаційних аспектів запровадження в освітній процес нових інформаційних технологій (С. Бондарев, В. Биков, Т. Габай, Н. Гунько, М. Жалдак, Л. Козак, П. Корчемний, Ю. Машбіц, О. Співаковський, В. Хомич).

Мета дослідження – визначити роль інноваційного освітнього середовища як важливого компонента у професійній діяльності фахівців

філологічних спеціальностей, визначити види інформаційної компетенції, якими мають оволодіти філологи для ефективного здійснення професійних обов'язків у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Якісна сучасна мовна підготовка філологів передбачає створення та інтеграцію професійно орієнтованого навчання іноземних мов, проєктної методики навчання, використання Інтернет-ресурсів, освітніх мовленнєвих вебсайтів. У процесі навчання іноземних мов виникає потреба у вдосконаленні різних засобів і методів інноваційного навчання, таких як: мультимедійне забезпечення, електронні енциклопедії, використання різних видів тестів, створення і підтримка навчальних сайтів, презентації граматичного матеріалу – все це робить привабливішим і цікавим навчальний матеріал, який дає результативність і доцільність використання у ЗВО. Оволодіння студентами інноваційною нетрадиційною і складною технологією вимагає конкретного перегляду системи професійної підготовки вчителів філологічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Нині підготовка сучасного вчителя у вищій школі спрямована не лише на оволодіння ним знаннями, уміннями і навичками, але й на адаптацію до умов майбутньої професійної діяльності у соціумі. Орієнтація системи вищої освіти на формування професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей вимагає створення освітнього середовища, що спонукає до реалізації стратегічних цілей і завдань розвитку.

Під освітнім середовищем розуміють природне і штучно створене соціокультурне оточення людини, яке включає зміст і різні засоби освіти, що забезпечують продуктивну діяльність студентів і спрямовують процес розвитку особистості за допомогою створення сприятливих для цього умов (Шапран, 2020: 261).

Ми погоджуємося з думкою А. Камінської, яка стверджує, що «інноваційними моделями у сучасній вищій школі є контекстне навчання, імітаційне навчання, проблемне навчання, модульне навчання, повне засвоєння знань, дистанційне навчання. Успішне впровадження інноваційних моделей навчання вимагає масштабної системної роботи», і для цього насамперед необхідно (Камінська, 2012: 47): переглянути зміст і спрямованість навчання у ЗВО, запровадити систему матеріального стимулювання педагогів, які активно й ефективно реалізують ідеї інноваційного навчання у своїй практичній діяльності.

Особливо значущу роль у підготовці студентів під час вивчення іноземних мов відіграють: упро-

вадження в лекційні курси методології та методики науково-дослідного пошуку; застосування науково-дослідних занять; орієнтація різних видів практики (освітньої, виробничої, асистентської) на інноваційну діяльність майбутніх філологів; спрямування роботи студентських наукових гуртків та інших форм досліджень на пошук і творче засвоєння інноваційних ідей вітчизняної та світової науки і практики; використання підсумкових щорічних науково-практичних університетських, міжнародних конференцій та інших форумів для системного аналізу та оцінювання проведеної роботи за певний період з урахуванням їх інноваційного характеру, що дозволяє всім учасникам обмінюватися набутими дидактичними знаннями.

Більшість ЗВО внаслідок глобальної пандемії COVID-19 тимчасово припинили аудиторне навчання в рамках пакета заходів, спрямованих на боротьбу зі швидким поширенням коронавірусу. Зміна формату навчання в закладах вищої освіти стала найбільш непередбачуваною подією в освіті. Тому заклади вищої освіти змушені були шукати альтернативні дистанційні інноваційні засоби та методи навчання під час різних локдаунів, які б доцільно та ефективно замінили очний процес навчання. За умов викликів сьогодення серед пріоритетних напрямів університету Григорія Сковороди у Переяславі є низка інноваційних засобів і методів освітнього процесу:

- автоматизація управління навчальним процесом у ЗВО за допомогою спеціальних інформаційно-комунікаційних технологій;

- створення інноваційного освітнього середовища.

Інформаційна структура університету Григорія Сковороди у Переяславі базується на локальних комп'ютерних та телекомунікаційних мережах, навчальній телевізійній студії «Універс-TV», бібліотечно-інформаційному центрі, центрі тестових технологій, бібліотечно-інформаційному центрі, Інтернет-сайті тощо. Завдяки інформаційним технологіям університет створив комп'ютерне навчальне середовище на базі *Moodle*. Інноваційне освітнє середовище *Moodle* пропонує широкий спектр можливостей для повноцінної підтримки процесу навчання, різноманітні способи подання навчального матеріалу, перевірки знань і контролю успішності фахівців філологічних спеціальностей. Користувачі системи *Moodle* мають доступ до електронних ресурсів: робочих навчальних програм, текстів лекцій, методичних вказівок для виконання семінарських, практичних та лабораторних робіт, посібників, рекомендованої літератури, запитань до тестового контролю, перелік тем рефератів, самостійної роботи над темами.

Для роботи з будь-яким ресурсом кожному студенту досить зайти в систему *Moodle* під своїм логіном і паролем, знайти відповідний навчальний курс, відкрити (завантажити) необхідний ресурс. Зареєстрованими користувачами системи можуть бути лише студенти університету Григорія Сковороди у Переяславі. Під час реєстрації користувачів проводиться ідентифікація студента за допомогою бази даних електронної інформаційної системи університету. Організація самостійної роботи студентів також здійснюється через *Moodle*. Система навчально-методичних засобів, методичні матеріали, рекомендована література, завдання та вказівки викладачів для виконання студентами самостійної роботи, розміщені в системі *Moodle*, є доступними для завантаження та ознайомлення. У закладі вищої освіти здійснено перехід на електронну тестову форму моніторингу якості навчального процесу, що дозволяє системно та постійно контролювати навчальну діяльність кожного студента, суб'єктивно оцінювати їхні знання.

Великого поширення набув новий напрям у сфері дистанційного навчання – Інтернет-платформи, «хмарні технології», які допомагають реалізувати особистісно орієнтований підхід до навчання, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням можливостей майбутнього фахівця філологічних спеціальностей, їх рівня володіння мовою, можливостей та уподобань, спонукають до пошуку нових форм освітньої діяльності. Інтернет-ресурси містять велику кількість фактичних і ілюстративних матеріалів, які зазвичай подаються у більш цікавій формі, ніж на паперових носіях, що дозволяють збільшити кількість практичних та творчих робіт пошукового характеру (Шемуда, 2018: 185).

Одним із найбільш поширених засобів інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців філологічних спеціальностей є електронні підручники. Вони є не лише засобом навчання, а й засобом контролю. Використання різноманітних відеоматеріалів, фільмів, мультимедійних програм, електронних словників, мультимедійних довідників та енциклопедій допомагають створити належні умови у професійній діяльності вчителя філологічних спеціальностей.

Ефективною сучасною технологією навчання під час професійної підготовки майбутніх фахівців філологічних спеціальностей є “Case-Study”.

Цей метод базується на описі будь-якої проблеми чи ситуації, пов'язаної з майбутньою філологічною професією. Суть креативної технології полягає в творчому підході до вирішення проблеми педагогічного процесу, під час якого інтереси та цінності особистості є домінуючим складником організації та змістом освітньої діяльності. Основним елементом навчального процесу стають не знання, а інформація (Гулько, 2014: 43).

На практичних та семінарських заняттях доцільно використовувати різноманітні форми з технологіями творчого мислення майбутніх фахівців філологічних спеціальностей (Дубасенюк, 2011: 146). Однією із сучасних методик навчання іноземної мови натеper є метод проєктів. Особливо значущу роль у підготовці майбутніх фахівців філологічних спеціальностей до вивчення іноземних мов відіграють Інтернет-конференції, які дають можливість усім учасникам освітнього процесу обмінюватися повідомленнями, що являють собою значну дидактичну цінність. Хоча, як показує практика, до недоліків інноваційного навчання відносять недоступність або повільність Інтернет-з'єднання у сільській місцевості, де проживають студенти. Тому доцільно використовувати змішане навчання, щоб уникнути таких труднощів.

Висновки та перспективи. Таким чином, упровадження всього комплексу інноваційних методів і форм у навчальний процес ЗВО з урахуванням їх доцільного поєднання є соціально значущим аспектом у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя-філолога; забезпечує доступність навчання у зручний час і у зручному місці; збільшує мотивацію, автономність, безперервність вивчення іноземної мови; дозволяє використання командної та групової роботи; забезпечує сприятливе середовище для вивчення іноземної мови. Якість використання інноваційного освітнього середовища зумовлюється виробленою інформаційною компетенцією фахівців філологічних спеціальностей, що є важливим складником їхньої професійної діяльності.

Перспективою подальших досліджень є розроблення різних видів завдань, тестів, спрямованих на професійну підготовку майбутніх фахівців філологічних спеціальностей із використанням інноваційних змішаних технологій навчання, які б повноцінно задовольнили освітні проблеми здобувачів вищої школи в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубасенюк О. А. Упровадження освітніх інновацій у системі вищої освіти. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи* : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. 444 с.

2. Гунько Н. А. Сучасне інформаційно-освітнє середовище як фактор удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка*. 2014. № 3. С. 43–48.
3. Зарічанська Н. В. Використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі : методичні рекомендації. Вінниця : ВДПУ, 2012. 85 с.
4. Камінська А. В. Формування готовності майбутніх викладачів до інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11kavvz.pdf>.
5. Козак Л. В. Інноваційне навчання як основа розвитку інноваційної особистості майбутнього викладача. *Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (13 грудня 2012 р.). / заг. ред. В. О. Огнев'юка. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. С. 36–42.
6. Крамаренко С. Г. Вплив інформаційних технологій на розвиток творчих здібностей інноваційної особистості. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. № 4. С. 17–18.
7. Шапран О. І. Освітнє середовище вищої педагогічної освіти в контексті сучасних ідей енвайронменталізму. *Сучасна українська освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих* : зб. наук. пр. VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав. 2020. С. 259–264.
8. Шемуда М. Г. Застосування мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов. *Теоретична і дидактична філологія* : зб. наук. пр. Серія «Педагогіка». Переяслав-Хм. (Київська обл.) : Домбровська Я. М., 2018. С. 182–192.

REFERENCES

1. Dubasenyuk O. A. Uprovadzhennya osvithnih innovacij v sistemi vishoyi osviti. *Innovaciyi u vishij osviti: problemi, dosvid, perspektivi* : monografiya [Implementation of educational innovations in the system of higher education]. / za red. P. Yu. Sauha. Zhitomir : Vid-vo ZhDU imeni Ivana Franka, 2011. 444 s. [in Ukrainian].
2. Gunko N. A. Suchasne informacijno-osvitnye seredovishe yak faktor udoskonalennya profesijno-pedagogichnoyi pidgotovki majbutnogo vkladacha [Modern information-educational environment as a factor of improvement of professional-pedagogical preparation of future teacher]. *Naukovi zapiski TNPU. Seriya: Pedagogika*. 2014. No. 3. S. 43–48 [in Ukrainian].
3. Zarichanska N. V. Vikoristannya innovacijnih tehnologij u navchalno-vihovnomu procesi: metodichni rekomendaciyi [Use of innovation technologies in the educational process]. Vinnicya. VDPU, 2012. 85 s. [in Ukrainian].
4. Kaminska A. V. Formuvannya gotovnosti majbutnih vkladachiv do innovacijnoyi diyalnosti u vishomu navchalnomu zakladi [Formation of readiness of future teachers to innovation activity in higher school]. Retrieved from: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11kavvz.pdf>.
5. Kozak L. V. Innovatsiine navchannia yak osnova rozvytku innovatsiinoi osobystosti maibutnoho vykladacha [Innovation teaching as a base of development of innovation personality of future teacher]. *Rozvytok osobystosti v umovakh transformatsiinoho suspilstva: materialy Mizhnarodnoi nauk.- prakt. konfer. (13 hrudnia 2012 r.). / zah. red. V. O. Ohneviuka*. Kyiv: Kyivskiy un-t imeni Borysa Hrinchenka, 2012. S. 36–42 [in Ukrainian].
6. Kramarenko S. H. Vplyv informatsiinykh tekhnolohii na rozvytok tvorchykh zdibnostei innovatsiinoi osobystosti [Influence of information technologies on development of creative abilities of innovation personality]. *Kompiuter u shkoli ta simi*. 2012. No. 4. S. 17–18 [in Ukrainian].
7. Shemuda M. H. Zastosuvannya multymediinykh tekhnolohii u navchanni inozemnykh mov [Use of multimedia technologies in teaching of foreign languages]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia: zb. nauk. pr. Seriiia "Pedagogika"*. Pereiaslav-Khm. (Kyivska obl.) : Dombrovska Ya. M., 2018. S. 182–192 [in Ukrainian].
8. Shapran O. I. Osvitnyeseredovyshe vyshchoyi pedagogichnoyi osvity v konteksti suchasnykh idey envayronmentalizma [Educational environment of higher pedagogical education in the context of modern ideas of envayronmentalizm]. *Suchasna ukrayins'ka osvita: stratehiyi ta tekhnolohiyi navchannya molodi i doroslykh* : zb. nauk. pr. VII Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi Internet-konferentsiyi. Pereiaslav. 2020. S. 259–264.